

формується нові інформаційні масиви, призначені для споживання. У цьому принципова відмінність інформації як ресурсу від інших, створених природою і людиною незаповнюваних ресурсів. Разом з тим, “споживання інформації (тобто її сприйняття і усвідомлення) супроводжується повною втратою нею свого значення (споживної вартості) для даного споживача в даний момент” [3, с. 2].

Інформаційні потреби володіють ще однією істотною особливістю в порівнянні з іншими. Як ми вже відзначали, інформаційна потреба супроводжує реалізацію будь-якої іншої потреби, оскільки досягнення будь-якої мети пов'язане із споживанням інформації. “Інформаційні ресурси беруть участь в задоволенні матеріальних, духовних і трудових потреб, в які інформація входить як один з неодмінних компонентів” [11, с. 4]. Інформаційні потреби пронизують всі сторони життя, без їх задоволення неможливе існування людини ні як біологічного організму, ні як члена соціуму, неможлива ні його професійна діяльність, ні повсякденне буденне життя, тобто, інформаційні потреби є обов'язковим компонентом всіх видів потреб людини і, відповідно, всіх видів діяльності по їх задоволенню.

На відміну від ряду матеріальних і духовних потреб людина не може замінити інформаційну потребу іншою, її можна або задовольнити або залишити невирішеною. Незадоволення інформаційних соціальних потреб веде до стагнації суспільства, регресу в його розвитку, зникнення соціальних потреб і, зрештою, зведення потреб індивідуума тільки до біологічних потреб. Неможливість задовольнити інформаційні біологічні потреби веде до смерті організму. Тому інформаційні потреби, будучи частиною біологічних потреб організму, і виступають як вітальні для соціуму. У цьому виявляється діалектичний взаємозв'язок між біологічними і соціальними потребами.

Ґрунтуючись на вищевикладеному, інформаційну потребу можна визначити як

усвідомлену потребу в інформації, необхідної для задоволення матеріальних і духовних потреб індивідуума. Отже, поняття “потреба в бібліотечно-бібліографічних ресурсах”, “потреба в документах”, “потреба в читанні” не є синонімами поняття “інформаційна потреба” і можуть розглядатися тільки як його складові частини, що відображають певні етапи задоволення інформаційних потреб.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бернштейн Э.С. Об информационных потребностях и качественном преобразовании информации. – НТИ. – Сер. 2. – 1967. – № 6. – С. 8 – 11.
2. Гиляревский Р.С., Маркусова В.А., Черный А.И. Научные коммуникации и проблема информационной потребности // НТИ. – Сер. 1. Организация и методика информационной работы. – 1993. – N 9. – С. 1 – 7.
3. Коготков С.Д. Некоторые вопросы теории информационных потребностей // НТИ. – Сер. 1. – 1979. – N 2. – С. 1 – 8.
4. Коготков С.Д. Формирование информационных потребностей // НТИ. – Сер. 2. – 1986. – N 2. – С. 1 – 7.
5. Мирманова М.С. Информационные потребности как психологическая проблема // НТИ. – Сер. 1. – 1987. – № 4. – С. 1 – 4.
6. Мурановский Т.В. Теория и практика научно-технической информации. Информационные потребности: Учеб. пособие. – М., 1985. – 117 с.
7. Столяров Ю.Н. О сущности библиотеки // Библиотековедение. – 1998. – N 5. – С. 3 – 10.
8. Философский энциклопедический словарь. – 2-е изд. – М., 1989.
9. Федорова Т.С. Теория информационных потребностей и практика их удовлетворения в сфере исследований культуры // Информация и научные исследования культуры: Сб. науч. тр. / АН СССР, НИИ культуры. – М., 1988. – С. 52 – 65.
10. Шехурин Д.Е. К вопросу о критерии информационных потребностей // НТИ. – Сер. 1. – 1968. – № 5. – С. 3 – 7.
11. Шехурин Д. Е. Научно-технический прогресс как определяющий фактор формирования программ и целей развития информационно-библиотечной деятельности // Науч. и техн. б-ки СССР. – 1974. – № 9. – С. 3 – 14.
12. Щербицкий Г.И. Информация и познавательные потребности. – Мн., 1983. – 160 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Галета Ярослав Володимирович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КДПУ ім. В. Винниченка.

Наукові інтереси: становлення особистості в умовах інформатизації суспільства.

УДК 378

ЗМІСТ КАТЕГОРІЇ «ОСОБИСТІСНЕ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ»

Віталій ДЕМЧЕНКО (Кіровоград)

Постановка проблеми. Найвищою метою виховних зусиль усіх суспільних інститутів є всебічний гармонійний розвиток особистості. Як кості людини виявляються в її ставленні до праці, до суспільства, до інших людей. Разом з цим, якісніше іншим, більш послідовним стає ставлення людини до самої себе, до своєї

особистості, до її розвитку і вдосконалення. Те, що являє собою людина, – в тій чи іншій мірі результат її власних зусиль і прагнень, її самовиховання і самовдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес самовдосконалення особистості довгий час не був об'єктом ретельного дослідження у

вітчизняній науці. Лише наприкінці 80-х років, ставши нагальною потребою особистісного й суспільного розвитку, цей феномен набув значущості й в наукових дослідженнях, де розглядався не як самостійний процес, а як вищий рівень самовиховання. У такому аспекті феномен самовдосконалення особистості став предметом педагогічного, психологічного, філософсько-епістемологічного, філософсько-соціологічного й філософсько-етичного досліджень.

На їхній основі розкрито методи й засоби організації роботи над собою (А. Арет, О. Кочетов та ін.), показано співвідношення об'єктивного і суб'єктивного в процесі усвідомленого саморозвитку (О. Ковальов, Л. Рувінський та ін.), висвітлено параметри усвідомленості та цілеприпущення в ході особистісного самоздійснення, свободи й активності людини в розвитку необхідних особистісних якостей (М. Глезерман, Ю. Злотніков та ін.), вивчено соціальну детермінацію, соціальний механізм, функції самовиховання, виявлено його рушійні сили, названо чинники активізації, розгортання сутнісних сил, соціальних потенцій людини (С. Ковальов, В. Лозовой, М. Макарець та ін.), розглянуто взаємозв'язок процесів усвідомленого саморозвитку з ціннісними орієнтирами й моральним ідеалом (А. Гусейнов, І. Донцов, Л. Ігнатівський, Д. Шимаковський та ін.), зроблено спробу на базі конкретно-історичного аналізу осмислити теорії й типи самовиховання та самовдосконалення особистості (А. Арет, І. Донцов).

Ідея відкритості людини, про природні потенції до безперервного розвитку і самовдосконалення розкриті в працях найважливіших представників гуманістичної психології Г. Алпорта, А. Маслоу, Г. Мюррея, Г. Мэрфі, К. Роджерса та ін.

У педагогічних дослідженнях особлива увага приділяється ідеям в галузі педагогіки саморозвитку. Зокрема, ролі самовиховання у вдосконаленні особистості в працях А. Макаренка, В. Сухомлинського, К. Ушинського; про внутрішню потребу людини до позитивних змін в роботах Ю. Бабанського, П. Каптерева, Л. Кулікової й ін.

Сучасні аспекти самовдосконалення особи розкриті в психолого-педагогічних дослідженнях (Л. Виготський, Л. Божович, В. Мухіна, Е. Еріксон), в яких стверджується, що в кожній людині закладені сили, що мотивують прагнення до реалізації своїх потенційних можливостей.

Важливе значення для осмислення питань самовдосконалення, саморозвитку особи мають дослідження К. Абульханової-Славської, О. Гохман, І. Зимньої, що аналізують суть процесу саморозвитку особи, її структурні компоненти.

Зв'язок роботи із важливими науковими програмами або практичними завданнями. Робота виконана відповідно до наукової програми кафедри педагогіки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка „Організаційно-педагогічні умови соціально-професійної підготовки вчительських кадрів” на замовлення Міністерства освіти і науки України (державний реєстраційний номер 0104U003704).

Мета статті передбачає здійснити аналіз розвитку ідей про самовдосконалення особи.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Серед сучасних філософів багато питань щодо проблеми самовдосконалення особистості залишаються дискусійними. Водночас більшість дослідників сходяться у тому, що саме можна вважати сутнісними рисами, або критеріями, самовдосконалення.

Так, головним аспектом самовдосконалення виступає моральний, оскільки поза мораллю нівелюється весь позитивний сенс самовдосконалення.

Справжнє самовдосконалення, на думку Д. Дубровського, має своїм предметом моральні якості людини, «і базисними критеріями тут повинні бути вивірені всією історією цивілізації загальнолюдські цінності. Такі підстави дозволяють розрізнити справжнє й несправжнє самовдосконалення» [8, с. 70].

Критерієм самовдосконалення постає цілісність людини, обумовлена двоїстістю людської природи; в свою чергу, «діяльнісний спосіб людської реалізації робить критерієм досконалості характер діяльності: адекватний та універсальний – спрямований на здійснення родової сутності людини, чи ворожий людській суті, частковий – покликаний задовольняти суто матеріальні та фізичні потреби, які виражені у домінуючому прагненні до накопичення та споживання» [4, с. 7]. На думку М. Макареця, саме «принцип цілісності виступає основою розрізнення самовиховання та самовдосконалення» [7, с. 14], а саме поняття цілісності висловлює ступінь оволодіння індивідом родовою сутністю людини. На відміну від самовдосконалення, що є вищим ступенем досягнення цілісності особистістю, самовиховання постає як самозміна особистості до моменту утворення її цілісності. Ю. Коваленко називає таку особистість цільною, «підпорядкованою цілеспрямованому досягненню часткового інтересу, яке часто здобувається ціною руйнування своїх суспільних зв'язків, відчутних духовних втрат» [4, с. 5]. На наш погляд, цілісність особистості не можна зводити до поєднання окремих функцій в єдину систему, потрібно говорити про духовно-моральну цілісність, для якої головним є зміст, що пов'язує її складові. Основою самовдосконалення при цьому є духовно-

моральний стрижень, що наповнює всі прояви функціональної активності людини моральним змістом.

Поняття "самовиховання" і "самовдосконалення" відносяться до ширшого за об'ємом і змісту поняття формування особистості. Явище формування особистості за своєю суттю є об'єктивним процесом становлення і розвитку соціальних якостей індивіда. Під визначальною дією суспільства індивід опановує соціальний досвід, знання, навички праці і громадської діяльності, норми поведінки і прийоми спілкування, цінності життя і культури.

Безумовно, хоча явища самовиховання та самовдосконалення особистості хоча й мають єдність за своєю родовою суттю, є принципово різними, оскільки процес самовдосконалення пов'язаний виключно з духовно-моральною системою координат, що зумовлено його особливою природою – *kata to eidos*. Для самовдосконалення значуща не міра розвитку будь-яких якостей особистості, а їхній моральний зміст, здатність до утвердження загальнолюдських моральних цінностей.

Самовиховання має діяльно-забезпечуючу природу і функціонально-інструментальний характер людської активності, воно не передбачає цілісної зміни особистості і може бути спрямоване на формування асоціальних людських якостей. Самовдосконалення особистості наповнює моральним змістом усі вияви її інструментальної активності, тим самим формуючи духовно-моральну цілісність особистісного буття, спрямованого до максимально повного втілення загальнолюдського морального ідеалу.

Самовдосконалюючись, людина не просто усвідомлює наявність вищого морального начала в житті, а й сама акумулює його морально-творчу енергію, відчуває себе не тільки частинкою світу; а в деякій мірі є його душею. При цьому людина стає здатною сприймати себе поряд з іншими в єдиному духовно-моральному смислому просторі, в «душевній» співвіднесеності з іншим. Процес самовдосконалення позбавляє людину обмеженості індивідуально орієнтованою діяльного суб'єкта, актуалізує домінанти вищих загальнолюдських цінностей.

Самовдосконалення можна визначити як «процес розгортання особистості в людині», як «спосіб повернення до себе з відчуження, повернення до «самості» із функціональної роздрібленості» [8, с.72]. Процес самовдосконалення при цьому визначається як досягнення духовного багатства, втілення в життя вищих цінностей індивідуальних прагнень, які розуміються не в їх чистій ідеальності, а як такі, що реалізувались в дійсності.

І. Чеснокова (1977) вважає, що самовдосконалення – це своєрідна творча діяльність особистості, оскільки в процесі самовдосконалення, самовиховання людина створює в собі психологічні новоутворення в результаті виховання нових якостей або перетворення вже наявних.

Ю. Орлов (1987) представляє самовдосконалення як шлях руху самопізнання і говорить про те, що це певний тип стосунків, вчинків, дій до самого себе і свого майбутнього з точки зору відповідності певному ідеалу.

У представленні Л. Гримака (1989) самовдосконалення виступає як процес самоорганізації і самопрограмування людиною своєї життєдіяльності залежно від своїх можливостей.

Л. Сапожнікова (1990) визначає самоудосконалення як процес зростання активності особи, завдяки якій створюється здатність поводитися належним чином, гальмувати небажані прояви своєї поведінки. Автор розглядає процес самовдосконалення як показник і прояв саморуху особистості.

Як підкреслюють більшість дослідників, процес самовдосконалення стосується цілісної зміни особистості, не зводяться до одностороннього удосконалення певних якостей – моральних, естетичних, професійних та інших (Д. Дубровський та ін.). Принцип цілісності виступає основою розрізнення самовиховання та самовдосконалення [7, с.14]. При цьому «самовдосконалення можна визначити як процес наближення особистості до ідеалу» [8, с.70], воно не обмежується певною здібністю людини, а охоплює всю її духовну основу. Таким чином, одним із важливих критеріїв самовдосконалення виступає цілісність особистості [4, с.7].

У своєму найвищому прояві процес самовдосконалення особистості передбачає «процес подолання «особистісного ЕГО» і злиття з вищим, ... що є вже надіндивідуальним» [1, с.72]. Таким чином, ціннісно-гуманістичний характер самовдосконалення є ще однією сутнісною ознакою цього процесу.

Також важливим критерієм самовдосконалення можна вважати його емпіричні прояви в основних сферах діяльності індивіда. «Самовдосконалення являє собою сплав високого прагнення з дією» [8, с.74]; без переходу до дії воно стає простою фікцією. В процесі духовного розвитку особистості гармонійно поєднуються безперервне самовдосконалення особистості та її здатність екстеріоризувати свій духовний досвід.

Феномен самовдосконалення тісно пов'язаний з низкою інших процесів та феноменів, насамперед саморозвитком, самовихованням особистості. На думку дослідників, природа цих явищ однакова і носить соціальний характер. Тривалий час

зазначені терміни вживались як тотожні, синонімічні. Однак, на нашу думку, такий підхід не є адекватним.

Поняття "самовдосконалення" часто вживається як синонім поняття "самовиховання". Для такого вживання цілком досить підстав. При розгляді цих понять на першому плані завжди виявляється те, що є загальним в їх змісті. Вони означають роботу особи над собою по зміні й поліпшенню своїх фізичних, інтелектуальних, моральних якостей. І те і інше поняття наводить нас на думку, що в даному випадку ми маємо справу з певним процесом діяльності індивіда, в якому об'єкт і суб'єкт виховання співпадають, тобто суть одна і та ж особа, що до певної міри виражається словом "сам". "Сам виховую себе", "Сам себе удосконалюю".

Разом з тим, самовдосконалення розглядають як явище соціально-особистісне, оскільки воно завжди є результатом усвідомлення взаємодії людини з конкретним соціальним середовищем, в ході якого вона реалізує потреби вироблення у себе таких особистісних якостей, які дають успіх у діяльності та взагалі у житті.

На перший погляд, уже сама частка "само" вказує на його особистісну спрямованість. Однак, як зазначає ряд авторів, частка "само" окреслює лише наявність процесу самоактивності особистості [10, с. 29]. Введення ж поняття "особистісне самовдосконалення" окреслює можливість визначення змістового наповнення цієї самоактивності або активності особистості, її самотворення, що здійснюється через самопізнання і саморегуляцію, формування суб'єктом себе як особистості [5, с. 19].

Уточнюючи, зазначимо, що активність суб'єкта (самоактивність), являє собою здатність мобілізувати свої власні можливості й визначати способи досягнення цілей – реалізувати їх у діяльності [5, с. 27].

Поняття "особистість" пов'язано з категорією самовдосконалення через філософською категорію "самості", яка як раз і визначає численні "самопроцеси": самовдосконалення, саморозвиток тощо [11]. Розвиток же особистісних якостей формується на підставі діяльнісного ставлення до світу.

Л. Рубінштейн вважав, що процес розвитку особистості є процесом сходження людини до своєї родової сутності. Розглядаючи життєвий шлях людини, учений зазначав, що це не тільки рух уперед, але й рух уверх, до вищих, більш досконалих форм, до кращих виявів людської сутності [2, с. 200]. Л. Виготський розглядає цілісність організації життя на основі зростаючих можливостей людини в освоєнні й побудові відносин [2, с. 201]. Учений вважав, що навчаючи чого-небудь, педагог актуалізує зону найближчого розвитку дитини. Багато

уваги питанням самовдосконалення приділяв Л. Рувинський. Учений чітко окреслив кілька джерел самовиховання, зокрема соціальні та особистісні. Серед соціальних умов дослідник вказував на засоби масової інформації та навчально-виховний процес, через який визначаються мотиви та орієнтири самовдосконалення. Найважливішими серед особистісних передумов самовдосконалення Л. Рувинський називає вольові якості та навички саморегуляції особистості [9].

На думку Є. Коваленка особистісне самовдосконалення це така усвідомлена форма саморозвитку, де індивід ставить за мету змінити себе власними зусиллями, де особистість виступає одночасно, як суб'єктом цілеспрямованої діяльності, так і її об'єктом, що необхідно змінити за допомогою цієї діяльності. Ми погоджуємося з висновком автора про те, що особистісне самовдосконалення є вищою формою саморозвитку та здійснюється в моральній системі координат як засіб самотворення, що потребує моральної (етичної) рефлексії, творчого виходу особистості у всій її цінності за межі дійсного [3, с. 7].

Особистісне самовдосконалення розглядають як оволодіння способами діяльності у власних інтересах з використанням власних можливостей, що виражається у неперервному самопізнанні, розвитку необхідних сучасній людині якостей, формування культури мислення та поведінки. Виходячи з цих міркувань, можна зробити висновок, що особистісне самовдосконалення – це така робота над собою, яка передбачає усвідомлений розвиток своїх (власних) здібностей, свідоме прагнення удосконалення свого (власного) особистісного потенціалу, формування здатності до самопізнання, самопроекування, самореалізації в процесі цілеспрямованої творчої самостійної діяльності та супроводжується прийняттям рішень.

Отже, перед науковцями постає низка питань, що потребують осмислення, серед них такі: 1) виявлення особливої природи самовдосконалення, його сутності та змісту в сучасних умовах; 2) визначення його місця серед інших процесів саморозвитку особистості; 3) обґрунтування основних детермінант самовдосконалення особистості; 4) розкриття поняття «індивідуальна стратегія», «біографічний проект» і виявлення залежності стратегій, спрямованості самовдосконалення особистості від значущих цінностей суспільства, рівня розвитку культури особистості; 5) демонстрація основних стратегій та моделей самовдосконалення особистості в сучасному українському суспільстві.

Самовдосконалення особистості в сучасних умовах – це не просто антропологічна проблема, вирішення якої залежить тільки і безпосередньо від самої людини, сьогодні це важлива соціальна

проблема, яка чекає на адекватне осмислення і практичну соціальну реалізацію.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Абульханова-Славская К.А. Типология активности личности в социальной психологии / К.А. Абульханова-Славская // Психология личности и образ жизни. – М., 1987.
 2. Гладкова В. М. Основы акмеологии : підручник / В. М. Гладкова, С.Д. Пожарський. – Львів: Новий світ-2000, 2007. – 320 с.
 3. Коваленко Е.А. Ціннісна природа усвідомленого саморозвитку особистості: соціально-філософський аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.03 "Соціальна філософія та філософія історії" / Е.А. Коваленко. – Харків, 2005. – 16 с.
 4. Коваленко Ю.В. Суфійська модель морального самовдосконалення (історико-етичний аспект): Автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.07 / Київ. нац. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. – К., 2002. – 19 с.
 5. Краснощок І.П. Особистісна самореалізація майбутнього вчителя у навчально-виховному середовищі педагогічного університету: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Краснощок Інна Петрівна. – Кіровоград, 2002. – 213 с.

6. Лозовой В.А. Человек: Проблемы саморазвития (Список рекомендованной литературы и словарь основных терминов) / В.А. Лозовой, О.М.Ерахторина. – Харьков: Константа, 2007. – 100 с.
 7. Макарец Н.Ф. Самосовершенствование как фактор социализации индивида : автореф. дис. канд. филос. наук: 09.00.01 / Н.Ф. Макарец/ Киев. гос. ун-т им. Т.Г. Шевченко. – Киев, 1987. – 19 с.
 8. Проблема самосовершенствования личности // Философские науки. – 1988. – № 4. – С. 70-83.
 9. Рувинский Л. И. Психология самовоспитания / Л.И. Рувинский. – М.: Просвещение, 1982. – 143 с.
 10. Словник української мови / [за ред. І.К. Білодіда]. – К.: Наукова думка, 1978. – Т. 9. – 920 с.
 11. Фрейдджер Р., Фейдимен Дж. Теории личности и личностный рост. – М.: ОЛМА ПРЕСС, 2004. - 657 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Демченко Віталій Васильович – аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.
Коло наукових інтересів: проблема самовдосконалення майбутнього вчителя.

УДК 378.011.3'015.311

**СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ
 МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ**

Микола ДУБІНКА (Кіровоград)

Постановка проблеми. В умовах оновлення суспільства, створення національної системи освіти, реформування вищої освіти в Україні, особливого значення набуває проблема професійного самовизначення фахівця. Співвідносні соціально-економічні перетворення, що відбуваються в країні, ставлять нові вимоги до якості професійної підготовки майбутніх фахівців, до рівня розвитку їхньої готовності щодо виконання професійних завдань, до змісту професійної освіти, що в свою чергу зумовлює необхідність розробки теоретичних і методичних основ формування самостійної, ініціативної, творчої організованої особистості, яка здатна професійно самовизначитися. Саме цим і окреслюється актуальність зазначеної проблеми.

Аналіз актуальних досліджень. У цілому ж теоретична концепція технології самовизначення ґрунтується на досягненнях педагогічних концепцій організації суб'єктної активності особи в процесі виховання, навчання і соціалізації (Т.Ф. Алексєєнко, О.І. Баришева, В.Є. Кавецький, О.В. Капустіна, І.С. Кон, М.І. Мельникова, А.В. Мудрик, А.І. Півнів, Ю.М. Орлов, Т.А. Осипова, М.І. Рожков, Л.І. Рувінський, Г.С. Селевко та ін.).

Аналіз науково-методичної літератури (Т.А. Араканцева, О.М. Гріньова, Г.П. Ніков, М.Р. Парамонов, Н.С. Пряжников, В.Ф. Сафін, Т.В. Снегірьова, О.П. Щотка, Б.А. Щербатюк та

ін.) свідчить, що першочерговими є завдання, які пов'язані з ефективним самовизначенням людини в різних видах життєдіяльності.

При цьому **метою статті** є розкрити основні засади професійного самовизначення студентів у процесі їх фахової підготовки, а також обґрунтувати специфічні властивості зазначеної характеристики в контексті професійного становлення майбутнього фахівця.

Виклад основного матеріалу. Не є дивним, що, незважаючи на активні дослідження та аналіз питання самовизначення людини у процесі професійного становлення в сучасній науковій літературі, досить чіткого та однозначного тлумачення цього поняття немає, не знайдено також і єдиного підходу до розуміння сутності, засобів, структури, критеріїв, механізмів процесу. Авторитетні науковці (Н.С. Пряжников, В.Ф. Сафін, Г.П. Ніков та ін.) пояснюють такий стан речей складністю, багатогранністю феномена самовизначення. Це, на їх думку, уможливорює різні рівні розв'язання проблеми (інтуїтивний, раціональний), виокремлення різних аспектів аналізу феномена самовизначення (філософський, соціологічний, соціально-психологічний, психолого-педагогічний).

Для подальшого розкриття сутності окресленої дефініції, звернемося до неоціненого досвіду ряду науковців. Так, Е.Ф. Зеєр у своїх роботах стверджує: «... перед